

Vzgajanje k državni zavednosti

S. Leben

Po narodnosti smo Slovenci, državljani smo jugoslovanski. Jugoslovanski državljani smo zato, ker država Jugoslavija more nuditi slovenskemu narodu vse možnosti, mu jamči njegov obstoj, neoviran razvoj in čim večji razmah vseh sil, ki naj ga vodijo k vedno zavednejšemu izražanju samega sebe na vseh toriščih človeškega udejstvovanja. Le-to razmerje slovenstva do jugoslovanske države je v naravi stvari utemeljeno, samo to razmerje nas je priklenilo na Jugoslavijo in le s pravilnim upoštevanjem tega razmerja je mogoče zanesti v naše šole pravilno in globoko v prepričanje mladih ljudi zasidrano vzgajanje k državni zavednosti, k zavesti, da je Jugoslavija naša država, moja, tvoja, vsakogar, ki je Slovenec. Če smo se Slovenci zato združili s Hrvati in Srbi v eno državno tvorbo, da bi kot narod po dolgih stoletjih zaživel svobodno z vsemi privilegiji in pravicami svobodnega naroda na gospodarskem, političnem in kulturnem območju, potem je naravno, da bodo naše navdušenje, naša ljubezen, naša zvestoba do Jugoslavije toliko krepkejša, čim jasnejše in otipljivejše bo naše spoznanje, da nam ta država v pravem umevanju vseh naših narodnih potreb tudi resnično nudi vse, rade volje nudi vse, kar bi lahko dvigalo in stopnjevalo naš gospodarski, politični in kulturni razmah. Tu ne pomaga nobeno izvijanje in nobeno izmikanje: edino pravilna osnova, na kateri je v slovenske šole mogoče vpeljati mladega človeka res zajemajoče vzgajanje k državni zavednosti, je umevanje in spoštovanje pravilnega razmerja med slovenskim narodom in jugoslovansko državo. Lahko skušate samovoljno premakniti to razmerje, lahko poskušate prenesti težišče na državo in zanemarjate slovenski narod; lahko poskušate s tem samovoljno izkrivljenim razmerjem tudi vzgajati k državni zavednosti, a žetev bo slaba in snetljiva: ne le, da bo taka vzgoja k državljanski zavesti puhla in brez moči, še vzgojo samo, vzgojo človeka boste z njo izmaličili v ogabno spako prave vzgoje.

Zato je razumljivo, da po vseh državah z dobrim ali celo izvrstnim vzgojnim sistemom tvori osrednjo točko, najvažnejšo in najbolj negovano podlago za vzgojo poučevanje rodnega jezika, materinščine. Najimunitnejši, najtežji in z največjo pazljivostjo in ljubeznijo gojeni predmet po francoskih šolah je francoščina. Zato bo preudaren reformator vzgoje določil čim več časa pouku materinščine, skrbel, da se pouk materinščine čim bolj razmahne in poglobi, bo iz tega pouka skušal napraviti stržen občečloveške in državljanske vzgoje posebej. Pa ne tako, kakor se sanja plitkim povprečnejem,

da bi ukazali natrpati čitanke in slovnice z rodoljubarskimi publicami, s praznimi frazami o ljubezni do države, s tendencioznimi pesmicami državotvorne vsebine, a brez senčice prave poezije, s slikami najraznejših vrst, ki so in ostanejo mrzli, brezdušni klišeji. Pravilno umevano in z ljubeznijo gojeno poučevanje materinščine šele razklene mlademu človeku vrednote, katerih nosilec je njegov narod; uvede ga v razumevanje svojevrstnega duhovnega življenja, neštetih podtalnih duhovnih tokov, ki njegovo občestvo vežejo z drugimi evropskimi občestvi; nauči ga spoštovati, in ljubiti, ceniti in gojiti jezik svoje matere in svojih prednikov. Nešteto vrednot in dobrin odkriva mlademu človeku pravilno razumevano in poglobljeno poučevanje materinščine. In nosilec vseh teh vrednot, vseh teh dobrin je tvoj narod in tvoj narod lahko svobodno živi in se razmahne do skrajnih meja le v tej državi, ki mu nudi vse pogoje za njegovo osebito življenje. Ali si je potem mogoče misliti, da bi se zavest pripadnosti k državi ne zarasla globoko v dušo mladega človeka? Ali si je mogoče zamisliti, da bi hkratu z materinščino, hkratu s svojim narodom, ki mu je nosilec takih in takih vrednot, ne vzljubil tudi države, ki temu njegovemu narodu daje vse možnosti svobodnega, krepkega razmaha, države, ki z umevajočo ljubeznijo skrbi za njegov jezik, ga neguje in pospešuje. (Seveda mora država vse to tudi delati.) Le tako imanentno, neprisiljeno, v naravi stvari utemeljeno vzgajanje k državni zavesti ima kaj cene, ker je vzgojno v občečloveškem in državljanskem smislu hkratu.

Pri nas je z vsemi temi tako preprostimi stvarmi velik križ. Zadnje mesece smo doživeli več klavnih zborovanj srednješolskih in ljudskošolskih učiteljev, na katerih je bilo veliko praznega govorjenja o potrebi državljanske vzgoje, a o njeni organični podlagi ni nihče povedal ničesar. Govorili so o potrebi državljanske vzgoje in pri tem mislili ali celo govorili o sredstvih, ki so nevredna ne le državljanske vzgoje, marveč vzgoje sploh. Redki naši profesorji, ki jim vzgoja še ni prazna beseda, so napisali estetsko, etično in strokovno prvovrstno slovensko čitanko in slovnico za drugi razred srednjih in sorodnih šol. Natanko sem jo pregledal in vem, koliko znanja, ogromnega dela in poštene volje je zakopanih vanjo. Za izobraženega učitelja, ki ve, kaj se pravi vzgajati, je idealen pripomoček za poglobljeno poučevanje materinščine. Primerjal sem jo z marsikatero izvrstno francosko čitanko za srednje šole in sem uvidel, da ne zaostaja za njimi ne v gojenju estetskih, ne etičnih, ne formalno jezikovnih in literarnih vrednot. In to čitanko, kakršne še nikoli nismo imeli za poučevanje slovenščine, so na nekem zborovanju obsodili kot protidržavno. Zakaj? Samo zato, ker je dobra slovenska čitanka in pa še iz popolnega neumevanja problema pristne in globoke državne vzgoje po slovenskih šolah. Ali drug primer. Letos so na vseh naših srednjih šolah zavrgli Grafenauerjevo „Slovensko čitanko“ za višje razrede

srednjih šol. Kakšen naj bo sedaj pouk slovenščine brez nje? Iz česa naj potem še organično izvira resnična in življenjska zavest, da je pripadnost k tej državi za Slovence potrebna in nujna, če ne iz najskrbnejšega in pravičnega negovanja materinščine in pa iz zavesti, da je tej, nam predragoceni materinščini in pogojem, iz katerih raste, dan popoln in svoboden razmah le v tej državi? Res uporabljajo marsikod po svetu tudi čisto drugačna sredstva za privzgojo državne zavednosti. A kdor drugje po svetu pozna malo поблиže te drugotne, manjvredne metode, ta se nehote spomni ranjke Avstrije, kjer je tudi bilo treba na višje povelje gojiti državno zavest po šolah, v katerih je bila materinščina pastorka. Vse te metode se, kakor vemo iz lastne izkušnje, odlikujejo po plitkosti in po tem, da niso nikoli zakoreninjene v srcih in v nujnem spoznanju potrebe tega, kar hočejo privzgojiti. Komur je res kaj do zdrave in resnične državne zavednosti, se jih bo ogibal ko kuge, ker sicer ne bo zgrešil le svojega neposrednega smotra, marveč bo ubil vzgojo sploh, poleg tega pa bo v mladih ljudeh zbudil še prav nasprotno od onega, kar bi hotel.

V zatišju

Ferdo Kozak

Pred tremi leti sta se po dolgem oklevanju vendarle odločila in prodala svoje posestvece. Naložila sta denar v hranilnico in se preselila k sinu. Takrat je bilo njej že precej čez šestdeset, njemu pa še tri leta več. Za velike spremembe prav za prav zelo neprimerna leta, ko človek po navadi ostane tam, kjer si je postlal in udano počaka svojega konca, čim bolj v miru in čim bolj zase. Onadva sta pa ukrenila drugače. Bržkone toliko lažje, ker nista bila od mladih nog povezana s kmetijo in je stari kupil tisto prijazno hišico pod hribom šele tik pred upokojitvijo. Tako sta torej pustila svojo samoto in mir, svoj dom in življenje zase in prišla v mesto.

Sin je stanoval v dolgi predmestni ulici, tam, kjer se pri nas mesto bori z bujnim zelenjem okolice. Tam vidiš hiše v eno ali dve nadstropji, z rdečimi strehami in votlo strmečimi, črnimi okni. Tik za njim je gozd ali se jih pa drže gosto zaraščeni vrtovi, da so videti sredi tega zelenega smeha kakor trde, mrzle grude kamna, rezane na štiri ogle. Ob deževnih večerih te ne puste mimo, ne da bi ti s svojo zapuščeno praznoto predramile v srcu neko daljno žalost.

V tej ulici sta se spomladanskega popoldneva pojavila Martin in njegova žena. Prišla sta kar peš, s culami v rokah in dobre volje, saj se je vsepovsod smejalo cvetje v sinjo, mlačno luč. Ona rahlo zgrbljena, vela, z otroškimi očmi, on rumenkastega, ožetega obraza in gole ptičje glave. Hodil je korak pred njo, trdo in s poudarkom, kakor ljudje svoje volje in trmaste